

A Csemadok KB Elnöksége megérti és támogatja a pártnak és a kormánynak a szocialistaellenes erők felforgató tevékenysége meghiúsítására, valamint az ellenforradalmi elemek megfékezésére tett erélyes intézkedéseit.³⁵⁸ A Csemadok KB titkársága utasította járási titkárságait, hogy a rend és a fegyelem érdekében aktívan működjenek együtt a párt és az államhatalom, valamint a Nemzeti Front járási szerveivel.

Ezekben a napokban ünnepeljük a Szlovák Nemzeti Felkelés 25. évfordulóját. Hazafias érzésünkből adódóan emlékezünk meg a felkelés történelmi jelentőségéről; a szlovák nemzet, a szlovák nép nagy történelmi tettéről. Az SZNF-ben több nemzet fiai – köztük magyar antifasiszta harcosok is – részt vettek. Ezzel a felkelés internacionalista jelleget öltött. Így módon az európai nemzetek közös harcának részévé vált a német fasizmus elleni küzdelemben. Ennek az összefogásnak, harcnak a ténye éltető talajra talál a csehszlovákiai magyarság körében. Magunkénak érezzük a felkelés szellemét és hagyománya a magyar lakosság körében továbbra is a tisztelet és a megbecsülés tárgya legyen. Ezúton is felhívjuk a Csemadok valamennyi szervét és szervezetét, hogy méltó módon ünnepeljék meg az SZNF 25. évfordulóját. Juttassák kifejezésre a csehszlovákiai magyarság internacionalista érzéseit. Ezzel is járuljunk hozzá hazánk politikai életének konszolidációjához, az eszmei egység és a szocializmus építéséhez szükséges nyugodt légkör megteremtéséhez.

A CSEMADOK KB ELNÖKSÉGE

Hét, 1969. augusztus 31. 2. p.

99

Pozsony, 1969. szeptember 4. A Csemadok KB Elnöksége által a szövetség 1968. évi határozatairól kidolgozott, s azokat – az augusztusi szovjet megszállást elítélő megfogalmazások kivételével – általában pozitívnak minősítő értékelés.

A Csemadok KB határozatainak értékelése 1968 januárjától

A Csemadok Központi Bizottsága 1968-ban 7 ülést tartott. Összehasonlítva az 1967-es évvel, amikor a KB mindössze háromszor tanácskozott, ez a számadat is mutatja, hogy 1968-ban szervezetünk tevékenysége megnövekedett, megnőtt a KB szerepe szervezetünk életében. Az ország politikai életének aktivizálódása, a CSKP januári politikája természetesen hatással volt a Csemadok tevékenységére, szervezeteink munkájára is. A központi bizottság szervezetünk, a csehszlovákiai magyarság és az egész köztársaság ügye iránt érzett felelősségből állást foglalt minden akut politikai kérdésben, politikailag kritikus helyzetben. Igen helyesen, részt kértünk és részt vállaltunk az ország gondjaiban. A Csemadok ugyanis a múlt haladó törekvései, a munkásmozgalom

358 A szovjet megszállás első évfordulóján az ország több nagyvárosában tömegtüntetésen tiltakoztak a megszállás és a normalizációs politika ellen, amire a kormány és a pártvezetés a fegyveres erők több halálos áldozatot is követelő bevetésével válaszolt.

szocializmust akaró törekvései közvetlen folytatójának tartotta magát, a párt vezetésével az internacionalizmus, a szocialista hazafiság és egészséges nemzeti öntudat szellemében tevékenykedett. Ezekről az alapelvektől az elmúlt évben sem távolodott el.

Az a folyamat, amely a CSKP januári ülésével indult el, munkánkban is új lehetőségeknek nyitott kaput. A párt akcióprogramja módot adott arra, hogy a Csemadok KB is nyilvánosan kifejtthesse nézetét társadalmunk életével kapcsolatban, állást foglaljon a szocializmustól idegen bürokratikus irányítási rendszer ellen s javaslatot terjesszen elő a nemzetiségi kérdés megoldására.

1968 januárja nem érte felkészületlenül a Csemadokot. A Csemadok IX. országos közgyűlése és annak beszámolója, a rendelkezésünkre álló adatok alapján valamint a saját tapasztalataink és felméréseink alapján igyekeztünk levonni a tanulságokat és lerakni a kor követelményeinek megfelelő munka alapjait. A CSKP szervezetünkben következetes támogatásra talált. Az évek óta felgyűlt javaslatok eredményeként, összegezésekként terjesztettük 1968. március 12-én a párt szervei és a Csemadok tagsága elé elképzeléseinket a nemzetiségi kérdés megoldására. Lehetőségünk nyílt rá, hogy mint a csehszlovákiai magyarság egyetlen nemzetiségi alapon álló társadalmi szervezete, 20 éves tapasztalataira és tömegmozgósító erejére támaszkodva megfogalmazza, nyilvánosságra hozza a nemzetiségi kérdés rendezésére tett javaslatainkat. Az, hogy a Csemadok KB munkájának és energiájának nagy részét az elmúlt évben a nemzetiség kérdés helyes marxista megoldásának elősegítésére fordította, teljes egészében összhangban volt a IX. országos közgyűlésének határozatával, amelynek egyik pontja kimondja, hogy: „A Csemadok, mint a Nemzeti Front tagja, legyen a Csemadok tagok nevelése terén pártunk egyik fontos segítője. Hivatva van a párt határozatai szellemében terjeszteni s elősegíteni a nemzetiségi kérdés marxista–leninista megoldását és szem előtt tartva az egész társadalom érdekeit, helyi, járási és központi méretben elősegíteni a csehszlovákiai magyar dolgozók kulturális és társadalmi életének kibontakozását.”

Konstruktív javaslataink a párt- és az állami szerveknél kedvező visszhangra találtak. Sajnos az extrémista, nacionalista erők a Matica slovenská platformját kihasználva rosszindulatú támadásokat indítottak a Csemadok és annak javaslatai ellen. Nyugodtan mondhatjuk, hogy ezekben az augusztust megelőző nehéz napokban is hűek maradtunk önmagunkhoz, elődeink példájához, a csehszlovákiai magyar szellemiség lényegéhez, az emberiséghez. Nehéz percek, hetek és hónapokot éltünk át. Nacionalista indulatoktól fűtött vádakkal illették szövetségünket, a csehszlovákiai magyarságot. Az események azonban minket igazoltak, szervezetünk és népünk a magatartásával adott választ a kollektív bűnösség vádját felelőtlenségnek. Szervezetünk és a csehszlovákiai magyarság bebizonyította életképességét, józanságát, internacionalista érzelmeit.

A Csemadok szerveinek és szervezeteinek magatartása tükrözi az augusztusi kritikus napokban is azt a történelmi tapasztalatokra épülő magatartást, amelyet az elmúlt években tanúsított. A Csemadok KB elnöksége, titkársága és a Pozsonyban vagy közel lakó KB tagok 1968. aug. 1-től aug. 31-ig rendszeresen naponta ülészttek, határozatokat és nyilatkozatokat fogadtak el.³⁵⁹ Kapcsolatot tartottak az állam és a párt központi szerveivel, informálták őket a csehszlovákiai magyarság magatartásáról, segítették a munkájukat.

A Csemadok KB szerveinek magatartása azt a törekvést szolgálta, hogy az ország életében beállt válság minél rövidebb ideig tartson s minél kisebb megrázkódtatások-

359 A mondat végén utólag géppel áthúzva: „aktívan hozzájárultak a sajtó és hírközlő eszközök munkájához.”

kal járjon. Ezt tükrözik a nyilvánosságra hozott határozatok és nyilatkozatok, amelyek a konszolidáció elősegítését szolgálták. Szükséges, hogy idézzünk ezekből a határozatokból és nyilatkozatokból. A Csemadok KB elnökségének aug. 21-én reggel elfogadott nyilatkozata a következőket hangsúlyozza: „Mi, a csehszlovákiai magyar nemzetiség tagjai ezekben a nehéz és sorsdöntő percekben kifejezésre kívánjuk juttatni, hogy egységesek vagyunk Csehszlovákia népével, kormányával és az Alexander Dubček elvtárs vezette központi bizottsággal... felhívjuk a Csemadok tagságát, szervezeteit és szerveit, rajtuk keresztül hazánk, a Csehszlovák Szocialista Köztársaság magyar lakosságát, őrizze meg nyugalmát, ne hagyja magát ki provokálni³⁶⁰...”

A Csemadok KB elnökségének aug. 22-én elfogadott határozata megállapítja: „A Csemadok KB elnöksége úgy döntött, hogy tekintettel az információk ellentmondásosságára és hiányosságára, valamint a pillanatnyi helyzet bonyolultságára, átérezve szervezetünk és a csehszlovákiai magyar dolgozók iránti súlyos felelősségünket, a Csemadok nevében való nyilatkozat jogát ideiglenesen minden személytől megvonja, mint egyéntől s a Csehszlovákiai Magyar Dolgozók Kulturális Szövetsége nevében a nyilatkozat és állásfoglalás jogát csak a szervek számára (elnökségek, központi illetve járási bizottságok) tartja fenn azzal, hogy a Csemadok KB elnöksége, illetve központi bizottsága az alapszabályzat értelmében az egész szervezet nevében, a járási bizottság elnöksége és a járási bizottságok járásuk nevében, a helyi szervezetek elnökségei pedig a helyi szervezet nevében jogosultak nyilatkozni.”

A konszolidációt szolgáló eme határozat értelmében a Csemadok szervei tájékozottságukhoz és informáltságukhoz képest felelősségük teljes tudatában tették meg nyilatkozataikat és intézkedéseiket. A Csemadok KB elnökségének felhívásai és nyilatkozatai hangsúlyozzák: „E válságos napokban és órákban őrizzettek meg nyugalmatokat, higgadságotokat és józanságotokat, melyről már annyiszor tanúságot tettetek az elmúlt években. Itt születünk, élünk és dolgozunk. Ez a mi hazánk. Ma nincs helye a sérelmek felhánytorgatásának. A cseh és a szlovák néppel megbonthatatlan egységben bizonyítsa munkátok a Csehszlovák Szocialista Köztársaság és a szocializmus ügye iránti töretlen hűségüket. Hazánknak alkotmányosan választott szervei és vezetői és a Nemzetgyűlés által hozott törvényei vannak. E törvényekhez és e szervek döntéseihez tartásotok magatokat.” (a KB elnökségének 1968. aug. 23-án kiadott felhívása)

„Támogattuk és támogatjuk a párt központi szerveinek a szocialista demokrácia érdekében kifejtett erőfeszítéseit. Elítéltük és visszautasítottuk a demokratizálódási folyamat szélsőséges megnyilvánulásait. Tudatában voltunk annak, hogy a folyamat túlkapásai nem azonosíthatók a párt politikájával s az akcióprogram nemes célkitűzéseivel. Támogattuk és támogatjuk a párt akcióprogramját, melytől a csehszlovákiai magyar nemzetiségi kisebbség államjogi helyzetének rendezését, nemzeti jogainak törvényes biztosítását is vártuk és várjuk.” (a Csemadok KB elnökségének felhívása a csehszlovákiai magyar kommunistákhoz, 1968. aug. 26.)

Ugyanezen a napon a Csemadok KB elnökségének határozata megállapítja: „Teljes egészében és szó szerint egyetértettek az SZLKP Központi Bizottsága aug. 25-i határozatával, a kormány és az SZNT elnökségének felhívásával és a Szlovákiai Nemzeti Front 1968. aug. 24-i felhívásával.”³⁶¹ Ugyanakkor a határozat utasítja a Csemadok szervezeteit és szerveit: „Teljes erejükkel és tudásukkal verjék vissza a provokatőröket,³⁶² szo-

360 Az idézet végén utólag géppel áthúzva: „hasson át bennünket január szelleme.”

cialista hazánk egysége ellenségeinek az ország erejének és egységének megbontására történő próbálkozásait, akár nemzeti, akár bármi más lepelbe burkolják ezeket.”

A Csemadok KB elnöksége ugyanebben az időben levéllel fordult az üléselő SZLKP kongresszusához. A levél hangsúlyozza: „A csehszlovákiai magyarság a köztársaság hű fiaként a cseh és a szlovák nemzettel megbonthatatlan egységben a Csehszlovák Szocialista Köztársaság egységének, a szabad szocializmust építő életének aktív résztvevője volt és marad... Ránk, magyar kommunistákra és az egész nemzetiségre mint társadalmi csoportra az ország és a párt vezetése számíthat.” Ugyanakkor a levél hangsúlyozza és kéri, hogy: „A párt legfelsőbb szerveibe arányszámuknak megfelelő mennyiségben olyan magyar kommunisták kerüljenek, ahogy ezt a Csemadok KB pártcsoportja az SZLKP elnökségéhez írt 1968 aug. 4-i levelében kérte, akik biztosítékul szolgálnak arra, hogy a magyar nemzetiség egyenlő jogú népcsoportként a köztársaság hű és odaadó természetes társadalmi alakulata lesz.”

A Csemadok KB elnöksége és titkársága időközben az információk lehetőségeihez képest élénk figyelemmel kísérte pártunk és kormányunk moszkvai tanácskozásait. Az ott kiadott nyilatkozat megjelenése után a következő állásfoglalást hozta nyilvánosságra: „Figyelmesen áttanulmányoztuk népünk és pártunk vezetőinek a moszkvai tárgyalásokról kiadott nyilatkozatait és az általuk elfogadott megegyezéshez csatlakozunk. Tetszünk ezt tagságunk, a csehszlovákiai magyarság és az egész köztársaság sorsa iránt érzett felelősségünk teljes tudatában; tesszük ezt azzal a meggyőződéssel, hogy az általuk elfogadott megegyezés biztosíthatja hazánkban az élet, a termelés konszolidálódását. Ez a megegyezés nyithatja meg az utat ahhoz, hogy a békés szocializmust építő élet és egész társadalmunk ismét kibontakozhassék.”³⁶³

Ugyanakkor a Csemadok KB elnöksége és titkársága által kiadott nyilatkozatok és határozatok kellő tájékozottság és informáltság híján olyan megfogalmazásokat is tartalmaznak, amelyeket ma semmilyen körülmények között sem tarthatunk helyesnek. Ilyenek pl. az aug. 23-i elnökségi határozat 1. pontjának szavai: „...hazánk megszállása és vezetőink internálása következtében előállott helyzetet.” „A CSKP vezető titkára Alexander Dubček elvtárs. Követeljük a szabadon bocsátását... Nem volt nálunk ellenforradalom és erre hivatott szerveink nem hívták be a Varsói Szerződés csapatait. Követeljük, hogy e csapatok hagyják el hazánk területét.” - mondja a KB elnökségének aug. 23-i felhívása. A magyar kommunistákhoz kiadott felhívás szövegezésében a következő megállapítás fordul elő: „Megdöböntett bennünket hazánk oktalan megszállása... Követeljük a Varsói Szerződés megszálló csapatainak kivonását hazánk területéről.” Ezek és az ehhez hasonló megállapítások, megfogalmazások tükrözik a Csemadok KB elnökségének és titkárságának akkori informátlanságát.

Az aug. 21-i események ugyanis bonyolult helyzetbe hozták a nemzetiségeket, a dél-szlovákiai magyar kisebbséget. A nemzetiségi kérdés körüli hosszas türelmetlen viták rendkívül felzaklatták a dél-szlovákiai közvéleményt. A magyar lakosság többször is elégedetlenségének adott kifejezést a nemzetiségi kérdés rendezésének vontatottsága miatt. E helyzetben a magyarországi csapatok jelenléte Dél-Szlovákiában lehetőséget adott veszélyes,

361 Az említett határozatok és felhívások egyaránt elutasították a szovjet megszállást és követelték a megszálló csapatok kivonását Csehszlovákiából.

362 Helyesen: provokátorokat.

363 Az idézet végéről utólag géppel kihúzták: „és a Varsói Szerződés bevonult csapatai kivonuljanak az országból és hazánk alkotmányos állami és párt szervei gyakorolhassák teljes mértékben a hatalmat.”

a köztársaság egységére törő, illetve kisebbségellenes propaganda terjesztésére. E rendkívül bonyolult körülmények közepette a Csemadok vezetősége döntő fontosságú lépésnek tekintette e propagandalehetőség meghíúsítását, a köztársaság egysége melletti szilárd kiállást. Ez az adott helyzetben egyet jelentett a párt vezetősége mögé való felsorakozással, a párt és a kormány állásfoglalásának – mely természetesen az újabb, nyilvánosságra került dokumentumok fényében súlyos bírálat tárgyává válik – támogatásával. Azt, hogy a Csemadoknak a dél-szlovákiai állapotokból kiindulva sikerült a maga összetettségében felmérni és megítélni a helyzetet, igazolja a dél-szlovákiai magyar lakosságnak ama válságos napokban tanúsított magatartása. E magatartásról, melyet meghatározó módon befolyásolt a Csemadok KB elnökségének állásfoglalása, Husák elvtárs is elismerően nyilatkozott a Csemadok KB 1968. szeptemberi ülésén. Husák elvtárs köszönetet mondott a magyar polgártársak becsületes, bátor viselkedéséért, hogy a válságos augusztusi napokban a különböző ellentétek, viszályok és gyakran a kölcsönös nacionalista szenvedélyek ellenére mindannyian állampolgárokhoz méltóan viselkedtek.

„Úgy vélem – mondotta többek között Husák elvtárs –, hogy ez az időszak a csehek és a szlovákok, valamint a szlovákok és a csehszlovákiai magyarok közötti kapcsolat próbaköve volt és megmondom véleményemet: ebben a mi magyar polgártársaink is kiválóan helytálltak. És ezt nagyra értékelem.”

A Csemadok Központi Bizottságának elnöksége annak a véleményének ad hangot, hogy a CSKP 1968. novemberi határozatainak, továbbá 1969. áprilisi határozatainak³⁶⁴ szellemében ezeket a határozatokat támogatva végzi munkáját. A Csemadok X. rendkívüli közgyűlésén elfogadott határozatok ezt a szellemet tükrözik, ezt a célt szolgálják. A Csemadok új programja teljes mértékig megfelel azoknak a követelményeknek, melyek ma szervezetünk előtt állanak Csehszlovákiai politikai életének konszolidálása érdekében. A Csemadok egész tevékenysége, központi szerveinek magatartása magába sűríti mindazt a félévszázados tapasztalatot, amelyet a csehszlovákiai magyarság szerzett. Ezekre a tapasztalatokra és szocializmust akaró törekvéseinkre kell támaszkodnunk a jövőben.

FKI, Csemadok irattára, E-XI-285, géppel írt fogalmazvány

100

Pozsony, 1969. szeptember 4. Közlemény a Csemadok KB Elnökségének üléséről, amely szerint az Elnökség visszavonta 1968. augusztusi határozatait, mivel azok olyan kitételeket is tartalmaztak, „amelyek a tények mai ismeretében helytelenek”.

A CSEMADOK KB ELNÖKSÉGÉNEK ÜLÉSE

A CSEMADOK Központi Bizottságának Elnöksége 1969. szeptember 4-én Pozsonyban, Dobos László elnök vezetésével ülést tartott. Az ülés napirendjén a politikai helyzettel,

364 A CSKP KB 1968. novemberi, valamint a KB Elnökségének 1969. áprilisi határozatai a politikai és társadalmi élet „normalizálásáról” és a „szocialistaellenes erőkkal” való leszámolás szükségességéről rendelkeztek.